

ความต้องการทางด้านสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อการพัฒนาสังคม
ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนแฟลตสิริสาสน์ เคหะศรียาน
เขตดุสิต ชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
Needs of Urban Community Welfare for the Elderly to Sustainable
Development in An Active Ageing Society: Case Study of Flat Sirisat
Keha Sriyan Community in Dusit District, Bangkok and Talad Noi
Community in Samphantawong District, Bangkok

แสน กীরตินวนันท์^{1*} และสิริยา รัตนช่วย²
Saen Keeratinawanun^{1*} and Siriya Rattanachuy²

(Received: Nov. 27, 2023; Revised: Feb. 15, 2024; Accepted: Feb. 15, 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง 2) เพื่อศึกษารูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในชุมชนเมือง และ 3) เพื่อศึกษากลไกและกระบวนการในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 2 กลุ่มหลักคือ กลุ่มผู้นำของทั้งสองชุมชนจำนวน 12 คน และ กลุ่มผู้สูงอายุทั้งสองชุมชน จำนวน 28 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม

ผลการศึกษา พบว่า 1) ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ มี 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสาธารณสุขและสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ด้านนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ด้านสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐาน และด้านการเงินและรายได้ สำหรับรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในชุมชนเมืองมี 4 มิติ คือ มิติสาธารณสุข มิตินันทนาการ มิติการค้าและรายได้ และมิติสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนกลไกและกระบวนการในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมือง

¹ วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช, กรุงเทพมหานคร 10300

Institute of Metropolitan Development, Navamindradhiraj University, Bangkok 10300, Thailand

*Corresponding author, e-mail saen@mnu.ac.th

² คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี 12121

Faculty of Social Administration, Thammasat University, Pathum Thani 12121, Thailand

สำหรับผู้สูงอายุที่กรณีศึกษาทั้งสองชุมชนนำมาใช้ร่วมกัน คือ กิจกรรมของชุมชนในวันสำคัญ และการสร้าง เครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

คำสำคัญ: สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุ สังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research article were: 1) To study the needs of the elderly according to urban community welfare; 2) To study the model of the urban community welfare for the elderly, which is appropriate to the context of the potential aging society in urban communities; and 3) To study mechanisms and processes in managing urban community welfare for the elderly, leading to a potential and sustainable aging society. This research is qualitative, and has 2 main groups of informants: 1) a group of leaders of both communities were 12 people. 2) a group of the elderly in both communities were 28 people, totaling 40 people. The research tool[s] were studying documents, observation, in-depth interviews, and focus group.

The results of this research found that: 1) The needs of the elderly regarding urban community welfare for the elderly consist of the needs of public health, Physical and Mental health, Recreation, Environment and Infrastructure, and Financial and Income. 2) Four models of urban community welfare for the elderly were Public health, Recreation, Trade and Income, Environment, and Infrastructure. 3) Mechanisms and processes in managing urban community welfare for the elderly that the case studies of both communities use altogether such as Community activities on the important days, community and volunteer leaders, and The Network of relationships both inside and outside the community.

Keywords: Urban community welfare for the elderly, The need of elderly, Active ageing society

บทนำ

เมื่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรนำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ การปรับตัว และคุณค่าในวัยสูงอายุทำให้เกิดการยอมรับว่าผู้สูงอายุมีความสามารถและศักยภาพที่พัฒนาเพื่อให้ตนเองยังคงมีความกระตือรือร้นและต้องการมีส่วนร่วมร่วมกับคนในวัยอื่น ดังที่องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002, pp. 6-9) กล่าวถึงกรอบการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active ageing) ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาตนเองอย่างครอบคลุมทั้งบริบททางกาย จิต สังคม

เศรษฐกิจ วัฒนธรรม จนสามารถพึ่งพาตนเอง มีชีวิตยืนยาว มีสุขภาพทางกายและจิตที่ดี ตลอดจน นำศักยภาพของตนไปแบ่งปันให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม สำหรับประเทศไทยตลอดระยะเวลา 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรอย่างรวดเร็ว กล่าวคือตั้งแต่ พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเวลานั้น พ.ศ. 2556 พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ 8,734,101 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ขณะที่ พ.ศ.2558 มีจำนวนผู้สูงอายุ 10,351,200 คน คิดเป็นร้อยละ 14.78 นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยังคาดการณ์อีกว่า ภายใน พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นกลายเป็น 12,620,340 คน ขณะที่ประชากรในช่วงวัยเด็ก เหลืออยู่เพียง 11,081,300 คน กระทั่งพ.ศ. 2568 ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากถึง 15,125,900 คน ขณะที่อัตราการเกิดลดลงเหลือประชากรวัยเด็กเพียง 10,505,900 คน พ.ศ. 2573 จะมีประชากรในวัยผู้สูงอายุมากถึง 17,581,000 คน ขณะที่ประชาชนวัยเด็กเหลือเพียง 9,801,000 คน กลายเป็นว่าประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมากกว่าวัยเด็กที่จะพัฒนามาเป็นวัยแรงงานถึงเกือบ 8 ล้านคน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2563, น. 6-12) ทั้งนี้ สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความแตกต่างในโครงสร้างประชากรเนื่องจากสาเหตุหลัก ประกอบด้วย (1) อัตราการเกิดลดลง หรือ การลดลงของช่วงวัยเจริญพันธุ์ โดย พ.ศ. 2517 พบว่าหญิงในวัยเจริญพันธุ์หนึ่งคนมีบุตรเฉลี่ย 4.9 คน ขณะที่ พ.ศ. 2556 มีอัตราการเกิดของเด็กต่อหญิงหนึ่งคนเหลือเพียง 1.6 คนเท่านั้น มีการคาดการณ์ว่า พ.ศ. 2576 จะมีอัตราการเกิดของเด็กเหลือเพียง 1.3 คนต่อหญิงวัยเจริญพันธุ์หนึ่งคน (2) อัตราการตายลดลงคนไทยมีอายุที่ยืนยาวขึ้น โดยหลักการแพทย์สมัยใหม่ระบบสาธารณสุขดีขึ้น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชากรทั่วโลกและประเทศไทยในยุคปัจจุบันมีอายุเฉลี่ยที่สูงขึ้น (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2554, น. 12-13)

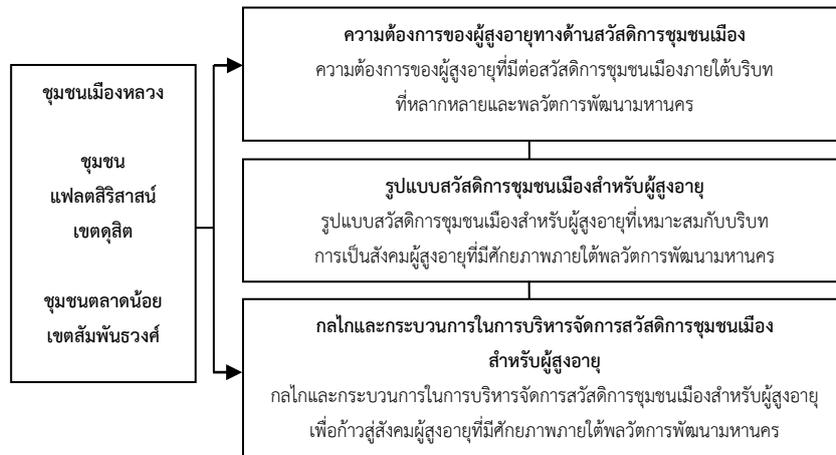
จากการเปลี่ยนโครงสร้างทางประชากรดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยได้พัฒนามาสู่การสร้างโจทย์วิจัยคือ ผู้สูงอายุเมืองที่เผชิญกับมิติการพัฒนามหานครในทุกรูปแบบกำลังเผชิญปัญหาและมีความต้องการต่อสวัสดิการชุมชนเมือง รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ตลอดจนกลไกและกระบวนการดำเนินงานอย่างไร เพื่อจะนำมาสู่การสร้างแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาเมืองและรองรับสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เลือกชุมชนเมืองในเขตกรุงเทพมหานครขึ้นมาเป็นพื้นที่ศึกษา 2 ชุมชน ที่มีนัยสำคัญในความเป็นตัวแทนชุมชนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากทั้งสองชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุของทั้งสองชุมชนมีความต้องการให้ชุมชนสร้างรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุเมืองและบริบทกรุงเทพมหานครที่เปลี่ยนแปลงไปทุกปี ร่วมกับการสร้างภาคีเครือข่ายการทำงานในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ อีกทั้งชุมชนทั้งสองชุมชนถือได้ว่ามีความเข้มแข็งบนฐานอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์และมีความผูกพันชุมชนร่วมกันอย่างชัดเจน แต่มีความแตกต่างในบริบทที่ตั้งชุมชน บริบทบ้านเรือนที่พักอาศัย และฐานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน คณะผู้วิจัยจึงเลือกชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์

เป็นตัวแทนของชุมชนชาวจีนย่านการค้าในเมืองหลวง ชุมชนแฟลตสิริสาสน์ เขตดุสิต เป็นตัวแทนของชุมชนชาวไทยที่ถูกเวรคืนพื้นที่ชุมชนและมารวมชุมชนกันใหม่ในลักษณะอาคารสูงในเมืองหลวงขึ้นมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อสะท้อนถึงความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ชุมชน ตลอดจนกลไกและกระบวนการในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุให้เกิดความชัดเจนผ่านการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง
2. เพื่อศึกษารูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสมกับบริบทการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในชุมชนเมือง
3. เพื่อศึกษากลไกและกระบวนการในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะของการบรรยาย (Descriptive method) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เครื่องมือการวิจัย

1.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยใช้ทั้งเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง เช่น บันทึกเรื่องราวและประวัติศาสตร์ชุมชน บทสัมภาษณ์ รายงานผลดำเนินงานและข้อมูล

สถิติขององค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของชุมชนเมืองที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 2 ชุมชน เป็นต้น สำหรับเป็นเครื่องมือในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ถูกระบุขึ้นทั้ง 3 ข้อให้ชัดเจน

1.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกประเด็นที่ศึกษา สำหรับเป็นเครื่องมือในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ถูกระบุขึ้นทั้ง 3 ข้อให้ชัดเจน

1.3 การสังเกต (Observation) ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยการเข้าไปร่วมในสภาวะการณ์จริง เช่น การประชุมชุมชน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non participant observation) เช่น การสังเกตการณ์การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนลักษณะทั่วไปของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา เป็นต้น สำหรับเป็นเครื่องมือในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ให้ชัดเจน

1.4 การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus group) เป็นเครื่องมือหลักอีกหนึ่งเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกประเด็นที่ศึกษา สำหรับเป็นเครื่องมือในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ถูกระบุขึ้นทั้ง 3 ข้อให้ชัดเจน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาและประเด็นที่ศึกษา

2.1 ศึกษาและวิเคราะห์ ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง

2.2 ศึกษาและวิเคราะห์ รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสมกับบริบทการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในชุมชนเมือง

2.3 ศึกษาและวิเคราะห์ กลไกและกระบวนการในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตในการศึกษาไว้เฉพาะในพื้นที่ชุมชนเมืองหลวง กรุงเทพมหานคร โดยทำการเลือกชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา 2 ชุมชน คือ ชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ ชุมชนแพลตสิริสาสน์ เคะหะศรีย่าน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่กรณีศึกษาเป็นไปตามลำดับขั้นจากหน่วยใหญ่ไปยังหน่วยย่อย โดยเริ่มจากการคัดเลือกในระดับจังหวัดและไปสู่หน่วยสุดท้ายในระดับชุมชน อันเป็นลักษณะการคัดเลือกพื้นที่ที่มีนัยยะสำคัญของความเป็นพื้นที่เขตชุมชนเมือง และใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงในพื้นที่เขตเมืองใหญ่ ดังนั้น การคัดเลือกพื้นที่ในระดับจังหวัด คณะผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องของความสำคัญในการเป็นตัวแทนของประเทศไทย และการเป็นตัวแทนของจังหวัดที่มีความเป็นตัวแทนชุมชนเมืองอย่างรอบด้านและต้องเป็นจังหวัดที่ได้รับการพัฒนาทุกมิติอย่างรอบด้านเป็นสำคัญ ด้วยหลักเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยเลือกกรุงเทพมหานครมาเป็นพื้นที่หลักในการศึกษา ที่ได้รับผลจากพลวัตการพัฒนาในทุกมิติ เป็นพื้นที่สำคัญที่สามารถแสดงให้เห็นถึงกระบวนการหรือพัฒนาการความเป็นเมือง (Urbanization) สำหรับหลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ในระดับชุมชน คณะผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องของความสำคัญในการเป็นตัวแทนชุมชนเมืองที่มีสมาชิกชุมชนเป็นผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากและต้องเป็นชุมชนที่สามารถเป็น

ตัวแทนของชุมชนที่มีการรูปแบบการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ตลอดจนเป็นชุมชนที่มีการจัดโครงการและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่สามารถใช้เป็นตัวแทนชุมชนเมืองหลวง กรุงเทพมหานคร ในการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุเมืองได้ ซึ่งทั้ง 2 ชุมชนที่ถูกเลือกเป็นกรณีศึกษา เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองอย่างชัดเจน มีทั้งโรงพยาบาล มหาวิทยาลัย โรงเรียน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการต่างๆ รูปแบบการคมนาคมที่หลากหลาย ย่านการค้าและตลาด ชุมชนใกล้เคียงที่มีความแตกต่างทางศาสนาแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาใช้วิจัยในการตอบโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์การวิจัยและการวิเคราะห์เชิงลึก ที่สามารถต่อยอดไปสู่แนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะจากการวิจัยที่เป็นประโยชน์

4. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยใช้ระบบตัวแทนโดยมีกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มหลักคือ 1) กลุ่มผู้นำ สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำกลุ่มชมรมและกลุ่มกิจกรรมผู้สูงอายุ กลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชน ปราชญ์ชุมชน รวมทั้งสองชุมชนกรณีศึกษา จำนวน 12 คน 2) กลุ่มผู้สูงอายุ ที่เป็นสมาชิกชุมชนกรณีศึกษาทั้งสองชุมชน รวมทั้งสองชุมชนกรณีศึกษาจำนวน 28 คน ดังนั้น จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสองชุมชนกรณีศึกษาจำนวน 40 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกที่เป็นคุณสมบัติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สำหรับกลุ่มผู้นำ เป็นกลุ่มผู้นำที่อยู่ในพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 2 ชุมชน โดยต้องอยู่ในคำจำกัดความของผู้นำชุมชนใน 2 ลักษณะ ประกอบด้วย หนึ่ง กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ มีตำแหน่งที่ระบุกำกับหน้าที่อย่างชัดเจน สอง กลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เป็นผู้นำที่ได้รับการเคารพ ยอมรับนับถือจากสมาชิกในชุมชนแต่ไม่ได้มีตำแหน่งระบุกำกับหน้าที่อย่างชัดเจน สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ต้องเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 2 ชุมชน และได้อาศัยอยู่ในชุมชนกรณีศึกษามาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี อีกทั้ง เกณฑ์การคัดออกได้กำหนดไว้ คือ หนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความประสงค์จะหยุดให้ข้อมูลหรือขอถอนตัวจากการศึกษาเรื่องนี้ สอง ผู้ให้ข้อมูลหลักมีเหตุผลและความจำเป็นส่วนบุคคล อันเนื่องมาจากกรณีการเจ็บป่วยทางสุขภาพ การเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่ต้องพักรักษาตามที่แพทย์กำหนด หรือการเสียชีวิต การติดภารกิจของครอบครัว และการติดภารกิจด้านอาชีพ สาม ผู้ให้ข้อมูลหลักพ้นสภาพหรือไม่ตรงกับเกณฑ์การคัดเลือกใน 2 กลุ่มหลักของการเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในช่วงระยะเวลาของกระบวนการเก็บข้อมูล เช่น การออกจากตำแหน่งผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ การย้ายออกจากสำเนาทะเบียนบ้านของชุมชนที่กำลังดำเนินการเก็บข้อมูล ไปอยู่ยังสำเนาทะเบียนบ้านและไปดำรงชีวิตในชุมชนอื่น ทั้งนี้ หากเข้าลักษณะตามหลักเกณฑ์ใดในข้อ 1 ถึง 3 เพียงหลักเกณฑ์เดียวทางคณะผู้วิจัยจะดำเนินการคัดผู้ให้ข้อมูลหลักออกจากการศึกษา

ผลการวิจัย

1. ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง

ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง จากการศึกษา พบว่า ชุมชนกรณีศึกษาทั้ง 2 ชุมชน มีความต้องการร่วมกัน ประกอบด้วย

1.1 ความต้องการทางด้านสาธารณสุขและสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ปัญหาทางด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุทุกคน ที่นำมาสู่ความต้องการทางด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นกับทั้งสองชุมชนกรณีศึกษาเช่นกัน โดยความต้องการที่เกิดขึ้น คือ ต้องการให้ชุมชนมีชุดความรู้ที่จำเป็นต่อการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งสมาชิกในครอบครัว อาสาสมัครกรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการชุมชน ต้องการทางด้านนันทนาการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ต้องการตรวจสุขภาพประจำปีสำหรับผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ ต้องการออกกำลังกายและการกายภาพบำบัดเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ ต้องการอุปกรณ์ช่วยเหลือฉุกเฉินทางการแพทย์ประจำชุมชน ต้องการให้มีการแจกจ่ายยาสามัญประจำบ้านสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ต้องการบุคลากรทางการแพทย์เคลื่อนที่เข้าบริการผู้สูงอายุในชุมชน

1.2 ความต้องการทางด้านนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเมืองส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางด้านจิตใจ ด้วยปัจจัยสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานของความเป็นเมือง สภาพร่างกายที่เสื่อมลงของผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว และการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ นำมาสู่ความต้องการทางด้านนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นกับทั้งสองชุมชนกรณีศึกษา โดยความต้องการที่เกิดขึ้นคือ ต้องการความรู้สึกร่มเย็นในบั้นปลายของชีวิต ต้องการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวและชุมชน ต้องการเพื่อนที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มกิจกรรมในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ต้องการให้ชุมชนสนับสนุนการเห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจในตัวเองของผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ ในส่วนของชุมชนตลาดน้อย มีความต้องการทางด้านสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มเติมขึ้นมา เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการสร้างสังคมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุที่จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างปลอดภัยและมีความสุขมากขึ้น โดยความต้องการที่ปรากฏ คือ ต้องการโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ต้องการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมชุมชน ต้องการจัดการขยะชุมชน ต้องการจัดการสัตว์จรจัดและสัตว์มีพิษ สำหรับชุมชนแฟลตสิริสาสน์มีความต้องการทางการเงินและรายได้ ซึ่งเป็นความต้องการลำดับหนึ่งของผู้สูงอายุชุมชนแฟลตสิริสาสน์สะท้อนอย่างชัดเจน คือ ต้องการอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ต้องการเพิ่มช่องทางการตลาดสำหรับสินค้าที่ผู้สูงอายุผลิต ต้องการวิธีการพัฒนาสินค้าและเพิ่มรูปแบบของสินค้าที่ผู้สูงอายุสามารถผลิตเพื่อจัดจำหน่ายในชุมชนเมืองได้เพิ่มเติม

2. รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสมกับบริบทการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในชุมชนเมือง

รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในชุมชนกรณีศึกษาทั้งสองชุมชนพบว่า แต่ละชุมชนมีความต้องการและสร้างสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นทั้งในรูปแบบที่แตกต่างกันและรูปแบบที่เหมือนกัน ดังนี้

2.1 ชุมชนตลาดน้อย สร้างรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุจากปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยเน้นการพึ่งพาและกระบวนการทำงานร่วมกันภายในชุมชนจากกลไกที่มีอยู่เป็นหลักก่อนที่จะสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก เนื่องด้วยศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ พื้นที่ตั้ง ทิศทางสังคมของชาวจีน ส่งผลอย่างยิ่งต่อการเกิดสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุชุมชนตลาดน้อย 3 รูปแบบ คือ 1) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสธารณสุข 2) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐาน 3) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีจิตใจและนันทนาการ

2.2 ชุมชนแฟลตสิริสาสน์ สร้างรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุจากฐานปัญหาและความต้องการในการดำรงชีวิตประจำวันเป็นหลัก เนื่องด้วยฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีและลักษณะชุมชนอาคารสูงที่เป็นข้อจำกัด แต่ชุมชนมีฐานทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ทำให้สามารถสร้างสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุของชุมชนแฟลตสิริสาสน์ได้ 3 รูปแบบ คือ 1) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีการค้าและรายได้ 2) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีนันทนาการ 3) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสธารณสุข

ทั้งนี้ จากผลการศึกษารูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุทั้ง 2 ชุมชน พบว่าสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถกำหนดสร้างขึ้นได้สำเร็จมี 4 รูปแบบ คือ 1) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสธารณสุข 2) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีนันทนาการ 3) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีการค้าและรายได้ 4) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐาน เมื่อสรุปผลการศึกษาเชิงเปรียบเทียบรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่เกิดขึ้น สามารถแสดงให้เห็นถึงรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่ทุกชุมชนต้องการตรงกัน 2 รูปแบบ คือ 1) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสธารณสุข 2) สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีนันทนาการ ส่วนสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีการค้าและรายได้กับสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานเป็นรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่แตกต่างกันไปตามความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนกรณีศึกษา

3. กลไกและกระบวนการในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน

กลไกและกระบวนการสำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน จากการศึกษา พบว่า ชุมชนกรณีศึกษา ทั้ง 2 ชุมชน ได้นำมาใช้และถือเป็นกลไกหลักร่วมกัน ประกอบด้วย

3.1 กิจกรรมของชุมชนในวันสำคัญต่างๆ ชุมชนกรณีศึกษาทั้งสองชุมชนจะดำเนินการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ขึ้นด้วยการขอความร่วมมือ การประสานการทำงานร่วมกับผู้สูงอายุสมาชิกภายในชุมชน และเครือข่ายทั้งภายนอกและภายในชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมตามวันสำคัญและช่วงเทศกาลต่างๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือกับทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่ได้ขอความร่วมมือกับชุมชนในกิจกรรมของภาคส่วนภายนอกที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอีกด้วย โดยหลายกิจกรรมที่หน่วยงานภายนอกจัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในมิติต่างๆ ทางชุมชนจะประสานขอความร่วมมือจากกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีความแข็งแรงทางร่างกายให้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่ากลไกกิจกรรมของชุมชนในวันสำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ การเกิดสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในมิติต่างๆ โดยชุมชนตลาดน้อยที่มีการจัดกิจกรรมบนฐานอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ตามเทศกาลสำคัญของชาวจีนใน 5 เทศกาลใหญ่เป็นหลัก คือ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เทศกาลง่วนเซียวหรือหยวนเซียว เทศกาลกินเจ และเทศกาลโคมไฟตลาดน้อย ควบคู่กับวันสำคัญที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเฉลิมพระชนมพรรษาของราชวงศ์ไทย สำหรับชุมชนแฟลตสิริสาสน์มีการจัดกิจกรรมภายในชุมชนตามวันสำคัญคือ วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเฉลิมพระชนมพรรษาของราชวงศ์ไทย ควบคู่กับการจัดกิจกรรมประจำชุมชนคือ การทำความสะอาดชุมชนทุกวันพุธ ซึ่งผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรงจะเข้าร่วมอยู่เสมอ

3.2 กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำอาสาสมัคร ชุมชนกรณีศึกษาทั้งสองชุมชน มีกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำอาสาสมัครเป็นแกนหลักในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ผู้สูงอายุในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันจนเกิดกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้สูงอายุและภาคประชาสังคมภายนอก ที่นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุและสามารถต่อยอดสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุเมืองที่มีศักยภาพต่อไปได้ โดยกลุ่มผู้นำชุมชนที่ทั้งสองชุมชนมีในลักษณะเดียวกัน ประกอบด้วย ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประชาสัมพันธ์ชุมชน กลุ่มแกนนำอาสาสมัครต่างๆ ของชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร กลุ่มกิจกรรมผู้สูงอายุ และชมรมผู้สูงอายุ

3.3 เครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ชุมชนกรณีศึกษาทั้งหมด มีรูปแบบเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ใกล้เคียงกัน โดยทั้งสองชุมชนมีประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนเป็นเครือข่ายภายในที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุภายในชุมชนและบริหารจัดการ

สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ อีกทั้ง ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนยังมีส่วนสำคัญในการเชื่อมต่อกับหน่วยงานภายนอกเกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ภายนอก 3 ภาคส่วน คือ 1) ภาครัฐ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์และสำนักงานเขตดุสิตเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชนกรณีศึกษาทั้งสองชุมชนมาโดยตลอด ศูนย์บริการสาธารณสุข 13 ที่ให้บริการสาธารณสุขแก่ผู้สูงอายุตลาดน้อย ศูนย์บริการสาธารณสุข 38 และโรงพยาบาลวชิรพยาบาลที่ให้บริการสาธารณสุขแก่ผู้สูงอายุชุมชนแพตลิสริสาสน์ อีกทั้ง สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ยังได้เข้ามาดูแลกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุชุมชนแพตลิสริสาสน์เป็นอย่างดี ในฐานะผู้ให้เข้าพื้นที่ 2) ภาคเอกชน ทั้งสองชุมชนมีภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนการทำ CSR (Corporate social responsibility) โดยชุมชนตลาดน้อยจะได้รับการสนับสนุนในภาคการท่องเที่ยว ชุมชนและกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุ ส่วนชุมชนแพตลิสริสาสน์ได้รับการสนับสนุนในภาคธุรกิจ การค้าของชุมชนและสินค้าของผู้สูงอายุ (3) ภาคประชาสังคม ทั้งสองชุมชนได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากสถาบันการศึกษา โดยชุมชนแพตลิสริสาสน์มีมหาวิทยาลัยนวัตกรรมราชภัฏวชิรราช มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สำหรับชุมชนตลาดน้อย มีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนวัตกรรมราชภัฏ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับชมรมผู้สูงอายุและแม่บ้านตลาดน้อย

ทั้งนี้ ในส่วนของชุมชนตลาดน้อย มีกลไกและกระบวนการที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมาคือ หลักศาสนาพุทธนิกายมหายาน และความเชื่อเรื่องเทพเจ้าจีน ศาลเจ้าจีน ด้วยชุมชนตลาดน้อยเป็นชุมชนชาวจีนที่มีศาลเจ้าประจำชุมชน 2 ศาลเจ้า คือ ศาลเจ้าโจวซือกงและศาลเจ้าฮ้วนหว่องกง เป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณและยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้สูงอายุชุมชนตลาดน้อยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิเต๋า (Taoism) และลัทธิขงจื้อ (Confucianism) ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิดและส่งผลต่อวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนตลาดน้อย โดยเฉพาะการคงอยู่ของระบบอาวุโสในชุมชนชาวจีน ที่ผู้สูงอายุจะทำการถ่ายทอดสู่ลูกหลานชาวจีนจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันเพื่อให้อยู่ในวิถีชีวิตและเป็นธรรมเนียมปฏิบัติภายในชุมชนต่อไป

ดังนั้น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ ผลการวิจัยพบว่า หนึ่ง ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง ประกอบด้วย ความต้องการทางด้านสาธารณสุขและสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ความต้องการทางด้านนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ความต้องการทางด้านสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐาน สอง รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสาธารณสุข สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐาน สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีดีจิตใจและนันทนาการ สาม กลไกและกระบวนการสำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย หลักศาสนาพุทธนิกายมหายานและความเชื่อเรื่องเทพเจ้าของคนไทยเชื้อสายจีน

ศาลเจ้าและโบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกบริเวณชุมชนตลาดน้อย ประเพณีและวัฒนธรรม ผ่านเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีน กิจกรรมของชุมชนในวันสำคัญต่างๆ กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มแกนนำอาสาสมัคร เครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน กรณีศึกษาชุมชนแพลตัสริสาสน์ เขตดุสิต ผลการวิจัยพบว่า หนึ่ง ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง ประกอบด้วย ความต้องการทางด้านการเงินและรายได้ ความต้องการทางด้านสาธารณสุข และสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ความต้องการทางด้านนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ สอง รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีมติการค่าและรายได้ สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีมติจิตใจและนันทนาการ สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีมติสาธารณสุข สาม กลไกและกระบวนการสำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย กิจกรรมของชุมชนในวันสำคัญต่างๆ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำอาสาสมัคร เครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนเมืองที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 2 ชุมชน มีผลการวิจัยที่ตรงกันทั้งสามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ

3.3.1 ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง จากการวิจัยพบว่า ชุมชนกรณีศึกษาทั้ง 2 ชุมชนมีความต้องการร่วมกัน ประกอบด้วย ความต้องการทางด้านสาธารณสุข และสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ และความต้องการทางด้านนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ

3.3.2 รูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในชุมชนเมือง จากการวิจัยพบว่า ชุมชนกรณีศึกษาทั้ง 2 ชุมชนมีรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่เหมือนกัน ประกอบด้วย สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีมติสาธารณสุข สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีมติจิตใจและนันทนาการ

3.3.3 กลไกและกระบวนการสำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน จากการวิจัยพบว่า ชุมชนกรณีศึกษาทั้ง 2 ชุมชนมีกลไกและกระบวนการสำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่ตรงกัน ประกอบด้วย กิจกรรมของชุมชนในวันสำคัญต่างๆ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำอาสาสมัคร เครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

อภิปรายผล

ผลการศึกษานำมาสู่การทำความเข้าใจและเกิดบทเรียนรู้เพื่อการสังเคราะห์และอภิปรายผลต่อประเด็นความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านสวัสดิการชุมชนเมือง ที่ปรากฏชัดเจนว่ากลุ่มผู้สูงอายุเมืองมีความต้องการทางด้านสาธารณสุขและสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ และความต้องการทางด้านนันทนาการ ตลอดจนความต้องการมีรายได้และอาศัยอยู่ในบริบทของเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วสันต์ ปวนปันวังศ์ (2565, น. 162-180) เสนอให้การพัฒนาเรื่องอารยสถาปัตยกรรมนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับ

สังคมผู้สูงอายุควบคู่กับการปรับสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ ประกอบกับผลการวิจัยของ สัจจาล จ่างโพธิ์ (2564, น. 165-183) บ่งชี้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ประเด็นรูปแบบสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่ปรากฏ คือ สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีมาตรฐานสุขและสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมีจิตใจและนันทนาการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของแสน กิรตินวนันท์ และเพชร รอดอารีย์ (2562, น. 103-120) บ่งชี้ว่า ผู้สูงอายุในชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะเป็นผู้ว่างงานหรือค้าขายเล็กน้อย ชุมชนสามารถสร้างกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างและเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเป็นประโยชน์กับชุมชนจะทำให้ผู้สูงอายุกลับมาตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและมีความสุขมากขึ้น เช่นเดียวกับผลการวิจัยของพายุ นาวาคูระ (2564, น. 21-42) ระบุว่า ผู้สูงอายุต้องการให้มีการรวมกลุ่มอาชีพ ความสนใจการฝึกอบรมอาชีพที่จะทำให้มีรายได้สูงขึ้นและมีเงินออม และการทำงานจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า ดังนั้น สรุปได้ว่ากิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุมีได้หลากหลายรูปแบบ โดยกิจกรรมนันทนาการจะนำมาซึ่งความสุขและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุได้ (Singh & Kiran, 2014, pp. 24-30) สุดท้ายคือ ประเด็นกลไกและกระบวนการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่นำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน ปรากฏชัดเจนว่า กิจกรรมของชุมชนในวันสำคัญต่างๆ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำอาสาสมัคร เครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ได้กลายมาเป็นกลไกที่สร้างกระบวนการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นกลไกที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอำพล ชะโยมชัย, ปิยะวัน เพชรหมี, วิไลลักษณ์ ตรีเมฆ และจรินทร์ สารทอง (2564, น. 177-193) บ่งชี้ว่า ชุมชนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเพิ่มแรงจูงใจในกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุ รวมถึงการเสริมแรงด้วยการสนับสนุน กิจกรรมผู้สูงอายุจากภาครัฐจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจการเข้าร่วมและการเข้าสังคมของผู้สูงอายุที่ส่งผลดีต่อการเห็นประโยชน์ของกิจกรรมนันทนาการให้กับผู้สูงอายุในหลายด้านทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ และสังคม อีกทั้ง การผลการวิจัยของยุทธนา แยกคาย และปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์ (2563, น. 269-279) ระบุว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นกลไกประจำหมู่บ้านและชุมชนที่ช่วยเพิ่มการเข้าถึงบริการสาธารณสุขให้กับกลุ่มผู้สูงอายุได้เป็นอย่างมากโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1.1 ข้อเสนอแนะระดับพื้นที่

1.1.1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเมือง ชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์

1.1.1.1 มิติสังคม ประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ หนึ่ง การจัดสวัสดิการ

ชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุและเหมาะสมกับบริบทการพัฒนาเมืองและการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ สามารถดำเนินการในลักษณะพัฒนา

สวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่มีอยู่เดิม เพิ่มเติมสร้างสวัสดิการชุมชนรูปแบบใหม่ ให้ครอบคลุมปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ที่จะนำไปสู่การเกิดชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เช่น การสร้างพื้นที่สาธารณะส่วนกลางและพื้นที่สีเขียว ภายในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงในเขตสัมพันธวงศ์เพิ่มมากขึ้น ควบคู่กับการปรับโครงสร้างให้มีความเป็นลักษณะของอารยสถาปัตย์ (Universal design) เพื่อสะดวกต่อการเข้าถึงของกลุ่มผู้สูงอายุ การสร้างศูนย์เรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะหรือคลับเฮ้าส์ (Clubhouse) สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ มีพื้นที่สำหรับรวมกลุ่มสนทนาและพักผ่อนในระหว่างวัน ซึ่งเป็นพื้นที่ปลอดภัยและเป็นพื้นที่ที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ที่จะสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ (Lifelong learning) ตามหลักการสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ให้ได้มีโอกาสเรียนรู้ จากกิจกรรมเชิงวิชาการ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ของคนต่างวัย การฝึกทักษะปฏิบัติ การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพกายและจิต สอง การจัดสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ เนื่องจากความต้องการทางด้านจิตใจและเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุเป็นประเด็นความต้องการที่กลุ่มผู้สูงอายุเมืองชุมชนตลาดน้อยให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้น การตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุด้วยการนำความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์จีนและฐานอัตลักษณ์ชุมชนชาวจีนมาสร้างแนวทางการพัฒนาด้วยการจัดการความรู้ชุมชน (Knowledge management) ให้เกิดการเข้าถึงง่าย เช่น การทำบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดน้อย ที่เน้นรูปแบบศิลปะสื่อผสมสร้างสรรค์เพื่อการเข้าถึงง่ายและได้รับบรรณรศผ่านตาและหูอย่างครบถ้วน ที่สามารถสร้างได้ทั้งในรูปแบบของหนังสือ สารคดีชุมชน และสมุดภาพพร้อมเสียงดิจิทัล สามารถจัดแสดงไว้ในพื้นที่สาธารณะส่วนกลางของชุมชน (สิริยา รัตนช่วย, 2565, น. 219-221) สาม การจัดสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ ด้วยการสร้างกลุ่มปราชญ์ชุมชนในมิติต่างๆ ขึ้น มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และทักษะเหล่านั้นสู่สมาชิกชุมชน เช่น ปราชญ์ชุมชนด้านศิลปะจีน ปราชญ์ชุมชนด้านประเพณีวัฒนธรรมจีน เป็นต้น

1.1.1.2 มิติสุขภาพและสาธารณสุข แนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ
 มิติสุขภาพและสาธารณสุขที่มีอยู่เดิมให้เกิดบริการที่ดีขึ้น และสร้างสวัสดิการชุมชนมิติสุขภาพและสาธารณสุขเพิ่มขึ้นตามปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่มีมากขึ้น โดยเพิ่มการให้บริการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) เป็นอีกหนึ่งความต้องการของผู้สูงอายุเมืองที่ต้องการให้ชุมชนสร้างให้เกิดเป็นสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือกับทางภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือกรุงเทพมหานครและชุมชนอย่างจริงจัง จึงจะสามารถจัดบริการการแพทย์ทางไกลให้กลายมาเป็นรูปแบบหนึ่งของสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุมิติสาธารณสุข ควบคู่กับการสอนและฝึกปฏิบัติกายภาพบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ

ออนไลน์ ซึ่งการกายภาพบำบัดผู้สูงอายุ (Geriatric physical therapy) จะเป็นทั้งการป้องกัน บรรเทา และรักษาอาการเจ็บปวดให้กับกลุ่มผู้สูงอายุได้โดยตรง

1.1.1.3 มิติเศรษฐกิจและรายได้ ประกอบด้วย 2 แนวทาง คือ หนึ่ง การสร้างอาชีพและรายได้เสริมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้ การสร้างกลุ่มอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ชุมชนตลาดน้อย ไม่ได้มีจุดประสงค์เพียงแค่สร้างรายได้ที่เป็นเงินจำนวนมากสำหรับการดำรงชีวิต แต่เป็นการสร้างรายได้ที่นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในตนเองอันเป็นรูปแบบหนึ่งของการเสริมพลังให้กับ กลุ่มผู้สูงอายุ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและกลุ่มคนวัยเดียวกันทั้งมีรายได้ มิติสุขภาพกายที่ได้ฝึกนิ้วมือ ขยับร่างกาย ฝึกสมองให้มีสมาธิจดจ่อ ตลอดจนป้องกันและบรรเทา ภาวะอาการโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุเมือง สร้างให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเมือง ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับดีมาก สอง การสร้างศูนย์จำหน่ายสินค้า หัตถกรรมของผู้สูงอายุภายในชุมชน ต่อยอดมาจากการสร้างอาชีพเสริมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ มาสู่ช่อง ทางการจัดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของผู้สูงอายุซึ่งได้ร่วมกันผลิตขึ้น อีกทั้ง เป็นการ ประชาสัมพันธ์ชุมชนและสนับสนุนกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

1.1.2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเมือง ชุมชนแฟลตสิริสาสน์ เขตดุสิต

1.1.2.1 มิติสังคม ประกอบด้วย 2 แนวทางคือ หนึ่ง การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของผู้สูงอายุจากครอบครัว ด้วยการปลูกฝังเรื่องความกตัญญูกตเวทีตามวิถีความเป็นไทย การดูแลผู้สูงอายุด้วยความเคารพรัก สร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนให้กับคนทุกช่วงวัยจะทำให้ เกิดความผูกพันจากการพูดคุย ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันจะเป็นการเติมเต็มจิตใจให้กับผู้สูงอายุ ได้มากที่สุด สอง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจากชุมชน เนื่องจากผู้สูงอายุชุมชนแฟลตสิริ สาสน์พักอาศัยอยู่เพียงลำพังในช่วงเวลากลางวัน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกเหงาและความเครียด ดังนั้น ชุมชนสามารถจัดพื้นที่ส่วนกลางในชุมชนเป็นพื้นที่ในการพบปะ พูดคุย ร่วมกิจกรรมที่ชุมชน สามารถสร้างขึ้นจากความต้องการของผู้สูงอายุและให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอน เช่น การทำงานประดิษฐ์ การทำอาหารและขนม ที่จะเป็นที่ทำงานอดิเรกหรือต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ ชุมชนรูปแบบใหม่ๆ ได้อีกด้วย

1.1.2.2 มิติสุขภาพและสาธารณสุข แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุจากชุมชน ด้วยการเพิ่มอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานครที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจาก ชุมชนแฟลตสิริสาสน์ได้รับการแต่งตั้งอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานครเพียงแค่ 1 คน แต่ภายในชุมชนมีผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแลสุขภาพและสาธารณสุขเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในเบื้องต้นคือการเพิ่มจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขของชุมชนขึ้นมาเอง ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย อสส. ที่มีอยู่เพียง 1 คน ด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านสุขภาพและ สาธารณสุขที่ได้รับการฝึกอบรมแก่กลุ่มผู้สูงอายุหรือสมาชิกชุมชนเมืองที่มีจิตอาสาเป็นอาสาสมัคร สาธารณสุขชุมชน

1.1.2.3 มิติเศรษฐกิจและรายได้ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจากตัวผู้สูงอายุ จำเป็นต้องพัฒนาเรื่องแหล่งที่มาของรายได้และเงินออมของผู้สูงอายุ ซึ่งการเพิ่มเงินออมต้องเร่งประชาสัมพันธ์ ปลูกฝังเรื่องความสำคัญและความจำเป็นของการออมให้ผู้สูงอายุเริ่มต้นวางแผนการเก็บเล็กผสมน้อยควบคู่กับการฝึกทำบัญชีรายรับรายจ่ายของผู้สูงอายุ หรือครอบครัวของผู้สูงอายุ อีกทั้ง ต้องดำเนินการเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุภายในชุมชน ด้วยฐานความชำนาญหรือความถนัด เช่น การทำอาหาร ทำขนม ปลูกผักสวนครัว ทั้งนี้ การขายสินค้าออนไลน์ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาสอนและฝึกการใช้งานสื่อออนไลน์เพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุชุมชนเมืองได้ อย่างไรก็ตาม การสร้างอาชีพและสร้างรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือทางการเงินให้กับผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นการสร้างการตระหนักรู้ในคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย

1.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรุงเทพมหานครควรนำแนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน มากำหนดสร้างให้เป็นหนึ่งในแผนงานและกลยุทธ์ในการพัฒนามหานคร ซึ่งจะเป็หน่วยหนึ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเมืองจากฐานรากและตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง โดยสามารถสร้างคณะทำงานด้านการจัดสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ ด้วยการสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาในสังกัดของกรุงเทพมหานคร สถาบันการศึกษาภายในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร สำนักยุทธศาสตร์ และประเมินผล และสำนักงานเขตต่างๆ

1.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การพัฒนานโยบายสาธารณะที่จะนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุและนำไปสู่การสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพได้นั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นจากประเด็นความมั่นคงในการดำรงชีวิตประจำวันให้กับผู้สูงอายุไทยก่อน ด้วยการสร้างรายได้และอาชีพให้กับผู้สูงอายุ เนื่องจากปัญหาเรื่องรายได้และการเงินถือเป็นปัญหาใหญ่และสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งของกลุ่มผู้สูงอายุ อันเกิดจากการเกษียณ การไม่มีเงินออม ฉะนั้น การสร้างรายได้ลดรายจ่าย และเพิ่มเงินออมสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุจึงถือเป็นความจำเป็นที่ภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ผ่านกำหนดนโยบายสาธารณะ เช่น การขยายอายุการทำงานเดิมหรือการยืดอายุการเกษียณจาก 60 ปี เป็น 63 ปี การสร้างกองทุนสะสมทรัพย์สำหรับผู้สูงอายุที่มาจากผู้สูงอายุสมทบกับภาครัฐ การสร้างกองทุนเงินกู้หรือเงินช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปสามารถขยายชุมชนในการศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อหาความต้องการทางด้านสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุให้ครบทั้ง 50 เขต ของกรุงเทพมหานคร ที่จะทำให้เกิดความรู้ในการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุเมืองและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเมือง

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องความต้องการทางด้านสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน และโครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ตามสัญญาเลขที่ FRB650065/0468

เอกสารอ้างอิง

- พายุ นาวาคุระ. (2564). แนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุของบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี, *วารสารมนุษยศาสตร์*, 19(3), น. 21-42.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2554). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2554*. กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- _____ . (2563). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2563*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ยุทธนา แยกคาย และปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์. (2563). การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่สำคัญของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 31(2), น. 269-279.
- วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์. (2565). แนวคิดอารยสถาปัตย์: นโยบายและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 11(3), น. 162-180.
- สังวาล จ่างโพธิ์. (2564). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วม ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิจัยและพัฒนาสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, 7(2), น. 165-183.
- สิริยา รัตนช่วย. (2565). *กระบวนการจัดการความรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสน กิรตินวรัตน์ และเพชร รอดอารีย์. (2562). กลไกการสร้างความเข้มแข็งและความต้องการทางด้านสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ, *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)*, 14(2), น. 103-120.
- อำพล ชะโยมชัย, ปิยะวัน เพชรหมี, วิไลลักษณ์ ตรีเมฆ และจรินทร์ สารทอง. (2564). นันทนาการในคนไทยสูงอายุ: การสนับสนุน แรงจูงใจ ความพึงพอใจ และมุมมองด้านประโยชน์ของกิจกรรมนันทนาการ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 6(3), น. 177-193.
- Singh, B, & Kiran, U. V. (2014). Recreational activities for senior citizens. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 19(4), pp. 24-30.
- World Health Organization. (2002). *Active Aging, A Policy Framework*. Geneva: Author.